

פנינים
הרב אברהם מרדכי וינשטוק
פורסם ב"המבשר תורני"

מגבת פורים לפורים (עח, ב)

מעות שניתנו לצרכי השאת הבן, האפשר להשתמש בהן לנישואי הבת

תלמיד חכם השוקד על דלתות התורה התקשה בהשאת צאצאיו, שמע על כך אחד ממכריו שהיה גביר נכבד והעניק לו סכום נכבד לצורך נישואי בנו. אמנם, אותו תלמיד חכם רצה להשתמש בכסף זה לצרכי השאת ביתו הבוגרת, אך הסתפק אם רשאי לעשות כן. עמד ושיגר את השאלה אל הגאון רבי יעקב ריישר.

רבי יעקב מביא (שו"ת "שבות יעקב" א, עז), שמקור הדיון בשאלה זו הוא בסוגייתנו, בה אמרו שמגבת פורים לפורים, וכלומר שאת מעות הצדקה שגבו עבור פורים, יש לתת במלואם לעניים, כדי שישתמשו בהם לצורכי סעודת הפורים. ופסק ה"טור" (אורח חיים תרצד), שהעני אינו יכול להוציא מעות אלו לדברים אחרים, כי אם לסעודת הפורים. אך תמה עליו ב"בית יוסף", ממה שהרי"ף והרא"ש בסוגייתנו כתבו, שאין הלכה כברייתא זו הסוברת שאינו יכול לקחת ממעות אלו רצועה לסנדלו, אלא כרבן שמעון בן גמליאל המיקל בזה. וכך אכן פסק בשולחן ערוך (שם, ב), שגבאי הצדקה אכן אינם יכולים לשנות ממעות שגבו לצורכי סעודת הפורים לצדקה אחרת, אבל העני יכול לעשות בהם כל מה שירצה.

וכתב ה"שבות יעקב" שלאחר העיון נראה שאין מחלוקת בין הטור לבית יוסף, שכן הטור מדבר על גבאי הצדקה - שלו אכן אסור לשנות מהמטרה לשמה נתן לו בעל הבית את הצדקה, שאם יעשה כן יאבד את נאמנותו אצל נותני הצדקה. אבל אם העני מקבל את הצדקה מבעל הבית, כיון שבעל הבית יודע שאף אם פירש לו שיעשה בכסף דבר מה מסוים - סופו שיעשה בו כחפצו, ולכך כבר מלכתחילה נותן לו על דעת כן שיעשה בו כרצונו, ומשום כך יכול העני לשנות את מטרת השימוש בכסף.

ומעתה בנידון שלפנינו, כיון שאותו תלמיד חכם קיבל את הכסף מאותו עשיר ישירות - ודאי שיוכל לעשות בו כחפצו, ובפרט לפי דברי הפוסקים שיש מצוה גדולה יותר בהשאת יתומה מיתום. ואם כן אף כאן תהא לעשיר ניחותא כשיעשו בממונו מצוה חשובה יותר. ברם, ה"שבות יעקב" מפקפק בהיתר זה, שכן בשעה שהעשיר נתן לתלמיד חכם את המעות עבור בנו - אפשר שכבר זכה בהם בנו שהרי זכין לאדם שלא בפניו, ומעתה כאשר ישתמשו בהם לצרכי השאת הבת, יש כאן חשש גזל - שגוזלים את בנו. ולפיכך הסיק, שהבן יאמר לאביו "הריני כאילו התקבלתי", ואז פשוט שיוכל לשנות את יעוד מעות הצדקה ולהשיא בהם את ביתו.